RA M. et LAVENER L. A. (1968): A revision of Isopyrum, Dichocarpum and their allies. Not. Roy. Bot. Gard. Edinburgh 28: 267—273. — MLADÝ F. et KOLBEK J. (1976): Chronologicko-fytocenologické otázky historie výskytu Isopyrum thalictroides na Křivoklátsku. Preslia 48: 144—155.

Vytrvalé byliny s tenkým, plazivým oddenkem, vodorovným až šikmým. Lodyhy větvené. Přízemní listy řapíkaté, 2× trojčetné, s palisty, lístky vejčité; lodyžní listy podobné přízemním, menší. Květy jednotlivé, pravidelné; okvětní lístky (4—) 5—6 (—7); nektariových lístků 5—6; tyčinek mnoho; pestíky (1—) 2 (—3), volné, přisedlé, čnělka krátká. Plody měchýřky. — Asi 4 druhy, 1 v Evropě a 3 ve stř. a v. Asii. — Entomogam.

1. *Isopyrum thalictroides* L. — zapalice žluťuchovitá Tab. 63/1

Isopyrum thalictroides LINNAEUS Sp. Pl. 557, 1753. — Syn.: *Helleborus thalictroides* (L.) LAM. Fl. Franç. 3: 315, 1779.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 212/I—IV. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 56. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 54. — Extra fines: DOMIN et KRAJINA Fl. Čechoslov. Exs., no 250. — DÖRFLER Herb. Norm., no 4466. — Fl. Hung. Exs., no 162. — Herb. Fl. Reipubl. Sov. Ucr., no 131. — Pl. Polon. Exs., no 210.

Lodyhy 15—25 (—30) cm vys., přímé, tenké, v dol. části nevětvené, bezlisté, v hor. části větvené, listnaté, lysé nebo v dol. třetině jemně pýřité až řídce odstále chlupaté, často hnědě až červenohnědě naběhlé. Přízemní listy dlouze řapíkaté, řapíky až 12 cm dl., v dol. polovině řídce chlupaté, čepel 2× trojčetná, v mládí často červenofialově až hnědofialově naběhlá, lístky řapíčkaté, široce obvejčité, tupé, většinou nepravidelně 3laločné až 3sečné, lysé; lodyžní listy podobné, s kratším řapíkem, 2,0—3,5 cm dl., nejhořejší jednoduše 3četné až 3laločné, přisedlé; palisty blanité, 2,5—3,0 mm dl. Květy jednotlivé, terminální, na dlouhých, 1,2—3,5 cm dl., přímých stopkách, 12—18 (—20) mm vel., bílé, vzácně světle růžově fialové; okvětní lístky (4—) 5—6 (—7), eliptické, obvejčité až široce kopinaté, 8—12 (—14) mm dl., 5—8 mm šir., rozestálé; nektariových lístků 5—6, kornoutovitých, 1,0—1,4 mm dl.; nitky tyčinek tenké, prašníky žloutkově žluté; pestíky lysé. Měchýřky eliptické až široce obvejčité, silně zploštělé, 6—8 (—10) mm dl., s krátkým, tenkým, mírně zahnutým zobánkem. Semena ve dvou řadách, kulovitě vejcovitá, 2—3 mm dl. III—IV (—V). Gf. Tox.

$2n = 14$ (ČSR: 17b. Pavl. kop.)

Ekologie a cenologie: Vlhké humózní listnaté lesy, úpatí lesních svahů, rokle, křoviny, uzavřená údolí, vzácně v suťových lesích apod.; vyžaduje vlhko a stinné polohy. Diagnostický druh svazu *Carpinion* a podsvazu *Acerenion.*

Rozšíření v ČSR: Převážně v mezofytiku, méně v termofytiku a oreofytiku; hojně v karpatské části Moravy, dosti často ve v. Čechách až do Pojizeří a dále na Křivoklátsku a Karlštejnsku, jinde vzácně. V kolinním až suprakolinním stupni, vzácněji v planárním a submontánním až montánním (min.: Lanžhot, 155 m; max.: Moravskoslezské Beskydy, Radhošť, 1 120 m). — Mapy: KOVANDA 1963: 220; SLAVÍK FKS 1986: 64.

T: 8. Čes. kras, 11. Stř. Pol., 14. Cidl. pán., 15. Vých. Pol., 16. Znoj.-brn. pah., 17. Mikul. pah., 18. Jihomor. úv., 19. B. Karp. step., 20. Jihomor. pah., 21. Haná. — M: 32. Křivokl., 41. Stř. Povlt., 48. Luž. kotl. (Liberec), 54. Ješ. hřb. (Ještěd), 55. Čes. ráj (Turnov), 56. Podkrk., 57. Podzvič., 58. Sud. mezih., 60. Orl. opuky, 61. Dol. Poorl., 62. Litomyš. pán., 63. Českomor. mezih., 65. Kutnoh. pah. (Mlékovice u Kouřimi), 66. Hornosáz. pah. (Havlíčkův Brod), 67. Českomor. vrch., 68. Mor. podh. Vysoč., 70. Mor. kras, 71. Drah. vrch., 72. Zábř.-unič. úv., 73. Hanuš.-rychleb. vrch., 74. Slez. pah., 75. Jes. podh., 76. Mor. brána, 77. Středomor. Karp., 78. B. Karp. les., 80. Stř. Pobeč., 81. Host. vrchy, 82. Javorn., 83. Ostr. pán., 84. Podbesk. pah. — O: 96. Král. Sněž., 98. Níz. Jes., 99. Mor.-slez. Besk.

Celkové rozšíření: Pyreneje, stř. Francie, j. a v. část stř. Evropy, jv. Evropa, nejzápadnější oblasti Sovětského svazu (Litva, Bělorusko, Ukrajina).

Význam: Jedovatá rostlina pro obsah alkaloidů a kyanogenních glykosidů.

7. *Actaea* L. — samorostlík

Actaea LINNAEUS Sp. Pl. 504, 1753. — Syn.: *Christophoriana* MOENCH Meth. Pl. 276, 1794.

Lit.: JALAN S. (1963): Studies in the family Ranunculaceae 4: The embryology of Actaea spicata Linn. Phytomorphology 13: 338—347. — DAUMANN E. (1969): Zur Blütenmorphologie und Bestäubungsökologie einiger Ranunculaceen (Cimicifuga L., Actaea L., Thalictrum L.). Preslia 41: 213—219.

Vytrvalé byliny. Lodyhy přímé. Listy 3× trojčetné. Květy v dlouze stopkatých hroznech, bílé, pravidelné; kališní lístky 3—5, korunní lístky 4—10; nektaria chybějí; tyčinek mnoho, pestík 1.

Tab. 67: 1 *Cimicifuga europaea*, 1a — souplodí, 1b — plod. — 2 *Actaea spicata*, 2a — plod.

Searchable PDF created by OCR.space (Free Version)

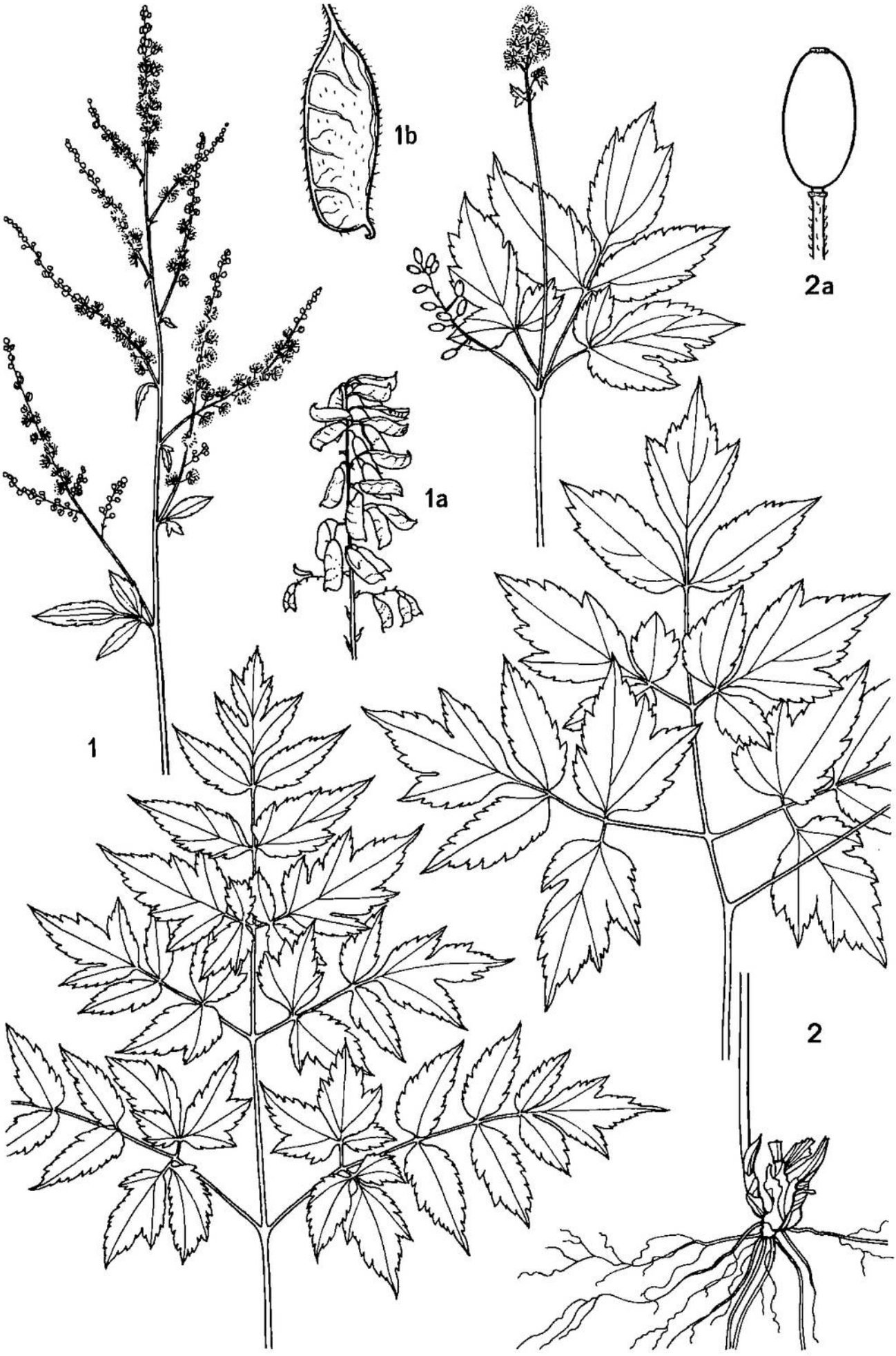

Searchable PDF created by OCR.space (Free Version)

Plod bobule s mnoha semeny. — Asi 10 druhů, rozšířených převážně v s. mírném pásmu. — Entomogam., snad i fakultativně Anemogam.

1. *Actaea spicata* L. — samorostlík klasnatý Tab. 67/2

Actaea spicata Linnaeus Sp. Pl. 504, 1753 [excl. *β alba*]. — Syn.: *Actaea spicata α nigra* L. Sp. Pl. 504, 1753. — *A. christophoriana* Gouan Fl. Monsp. 152, 1765. — *Christophoriana spicata* (L.) Moench Meth. Pl. 276, 1794. — *Actaea nigra* (L.) G., M. et Sch. Fl. Wetterau 2: 265, 1800. — *A. corymbosa* Stokes Bot. Mater. Med. 3: 176, 1812.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Social. Čechoslov., no 1501. — Tausch Herb. Fl. Bohem., no 64. — Extra fines: Fl. Siles. Exs., no 730.

Oddenek šikmý, černohnědý. Lodyhy přímé, 30—70 cm vys., nevětvené nebo vz. málo větvené. Listy řapíkaté, trojčetné, 2—3 × zpeřené, čepel v obrysu trojúhelníkovitá, 10—18 (—35) cm dl., 8—35 (—45) cm šir., lístky vejčité, zašpičatělé, nepravidelně zastřihovaně zubaté, na spodu ± roztroušeně chlupaté, koncový lístek 3klaný. Květy převážně v 1, vzácně ve 2 dlouze stopkatých hroznech, malé; kališní lístky vejčité, 4—5 mm dl., 2—3 (—3,2) mm šir., žlutavě bílé, na vrcholu někdy nafialovělé; korunní lístky rozestálé, čárkovité, s dlouhým nehtem, 3,5—5,0 mm dl., 1,2—1,8 mm šir., bílé; tyčinky delší než kalich, nažloutle bílé, prašníky někdy až nafialovělé; pestík hruškovitý, blizna přisedlá, široká. Bobule vejcovitá až elipsoidní, 11—13 mm dl., 7—8 (—9) mm šir., lesklá, černá, vz. bílá. Semena ve 2 řadách, polokulovitá, stlačená, ca 4 mm vel., hnědá. V—VII. Gf.

$2n = 16$ (ČSR: 19. B. Karp. step.)

Ekologie a cenologie: Stinné lesy, rokle, u cest v lesích, u potoků, na kamenitých a balvanitých stráních a pasekách, v liskových křovinách apod. Na hlubokých půdách na různém substrátu, převážně vápencovém, čedičovém a opukovém. Diagnostický druh svazu *Fagion*, častý zvláště ve společenstvech podsvazů *Eu-Fagenion* a *Cephalanthero-Fagenion*, méně již v podsvazu *Galio-Abietenion*, dále ve společenstvech svazu *Sambuco-Salicion capreae*.

Rozšíření v ČSR: Převážně v mezofytiku a oreofytiku, méně v termofytiku. Rozšířen hlavně v suprakolinním až montánním stupni, vzácněji v planárním až kolinním a supramontánním až subalpínském (min.: České středohoří, Úpořiny, 180 m; max.: Hrubý Jeseník, Velká Kotlina, 1 350 m). — Mapy: Slavík FKS 1986: 65.

T: [chybějí údaje z fyt. o. 17. Mikul. pah., 18. Jihomor. úv.] — M: [chybějí údaje z fyt. o. 22. Halštr. vrch., 23. Smrč., 83. Ostr. pán.] — O: [chybějí údaje z fyt. o. 89. Novohr. hory, 96. Král. Sněž.]

Celkové rozšíření: Téměř celá Evropa, na jihu pouze ve vyšších polohách z. Asie. — Mapy: Meusel et al. 1965: 154; Hultén CP 1971: 167.

Význam: Málo jedovatá rostlina, obsahující triterpenoidní saponiny aktein aj., ale zřejmě bez alkaloidů. Zřídka se pěstuje v parcích a zahradách pro ozdobu.

8. *Cimicifuga* Wernischeck — ploštičník

Cimicifuga Wernischeck Gen. Pl. 298, 321, 1763. — Syn.: *Actinospora* Turcz. in Fisch. et Mey. Ind. Sem. Horti Petropol. 1: 21, 1835. — *Actaea* sect. *Cimicifuga* (L.) Prantl Bot. Jb. 9: 245, 1887.

Lit.: Huth E. (1893): Revision der kleineren Ranunculaceen-Gattungen Myosurus, Trautvetteria, Hamadryas, Glaucidium, Hydrastis, Eranthis, Coptis, Anemonopsis, Actaea, Cimicifuga und Xanthorhiza. Bot. Jb. 16: 278—324. — Kimazawa M. (1932): Morphological studies of Anemonopsis, Actaea and Cimicifuga. J. Fac. Sci. Univ. Tokyo, sect. 3, bot., 2: 413—457. — Šipčinskij N. V. (1937): Cimicifuga. In: Flora SSSR 7: 82—86, 721—722. — Visjulina O. D. (1953): Cimicifuga. In: Flora URSR 5: 39. — Tamura M. (1966): Morphology, ecology and phylogeny of the Ranunculaceae VI. Sci. Rep. Osaka Univ. 15: 13—35. — Daumann E. (1969): Zur Blütenmorphologie und Bestäubungsökologie einiger Ranunculaceen (Cimicifuga L., Actaea L., Thalictrum L.). Preslia 41: 213—219. — Emura K. M. (1970): A cytotaxonomical study on the Eurasiatic species of the genus Cimicifuga. J. Jap. Bot. 45: 362—377.

Vytrvalé, páchnoucí byliny. Lodyhy statné, lysé, chlupaté nebo žláznatě chlupaté. Listy 2—3 × zpeřené. Květy v terminálních větvených klasovitých hroznech, pravidelné, drobné, krátce stopkaté. Okvětní lístky (3—) 5, nektariové lístky (3—) 4—5; tyčinek mnoho, pestíky volné, (2—) 4. Plody měchýřky s jedním až více semeny. — Asi 18 druhů, rozšířených v mimotropických pásmech s. polokoule, ve v. Asii, Severní Americe a v Evropě. — Entomogam., fakultativně Anemogam.

1. *Cimicifuga europaea* Schipczinskij — ploštičník evropský Tab. 67/1

Cimicifuga europaea Schipczinskij Fl. SSSR 7: 721, 1937. — Syn.: *Cimicifuga foetida* auct. fl. europ., non L. Syst. Nat., ed. 12, 2: 659, 1767. — *Actaea racemosa* Gener. sich Fl. Scepus. Elench. 39, 1798 non L. — *Cimicifuga cimicifuga* (L.) A. et Gr. Syn. Mitteleur. Fl. 5/2: 631, 1926.

Exsikáty: Extra fines: Domin et Krajina Fl. Čechoslov. Exs., no 251.

Searchable PDF created by OCR.space (Free Version)